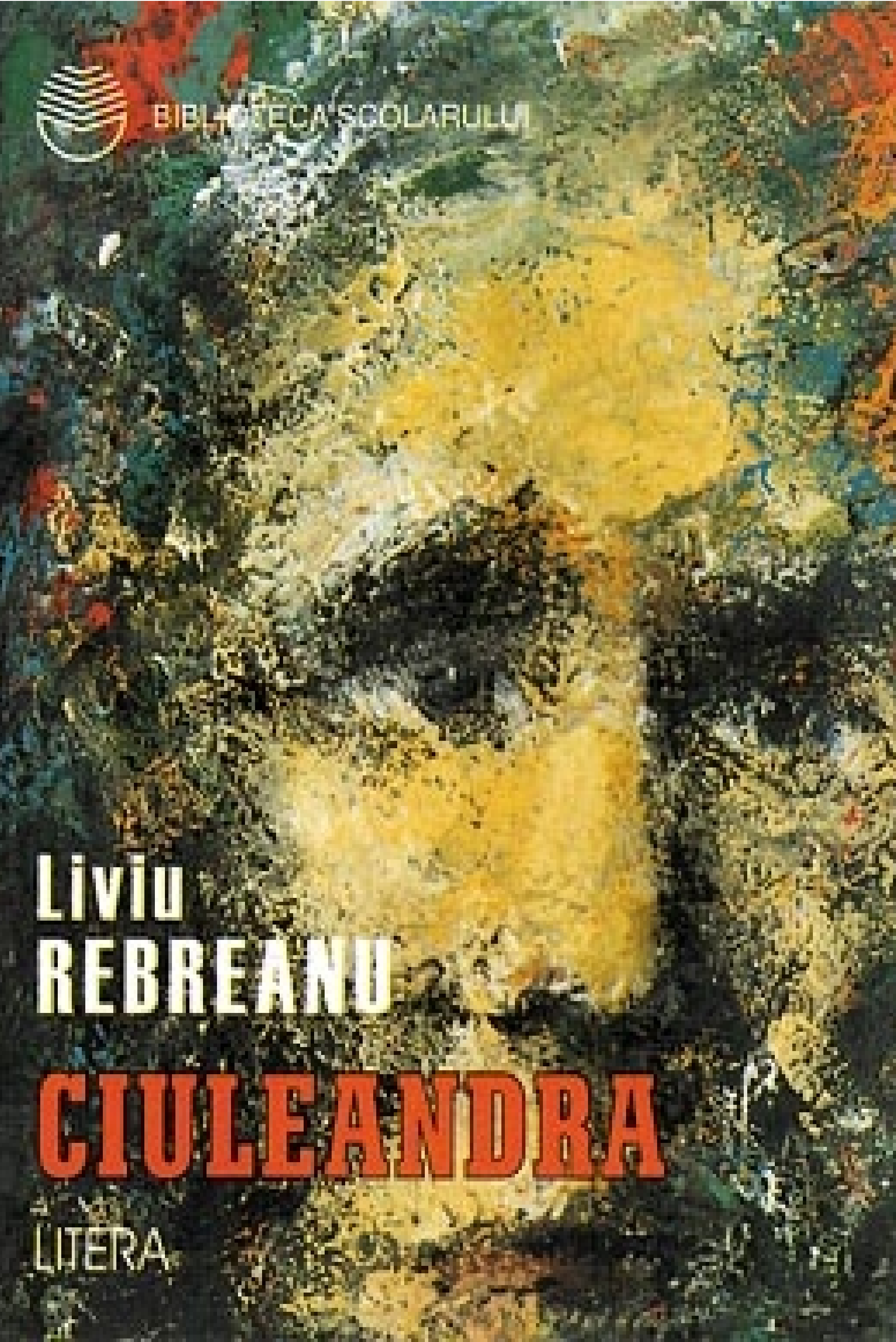

BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Liviu
REBREANU

CIULEANDRA

LITERA

biblioteca școlarului

Liviu
REBREANU

CIULEANDRA, CATASTROFA

şi alte nuvele

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

TABEL CRONOLOGIC[1]

(de Niculae GHERAN)

1885 *27 nov.* În satul Târlişiua (din fostul comitat Solnoc-Dobâca — azi judeţul Bistriţa-Năsăud), se naşte Liviu Rebreanu, primul din cei 14 copii ce vor veni pe lume în familia învăţătorului Vasile Rebreanu şi a Ludovicăi (născută Diuganu). Tatăl (1862—1914) se mai ocupă cu strângerea de folclor, colaborând la diferite gazete din Ardeal. În tinereţe, mama (1865—1945) era pasionată de teatru, fiind considerată "primă diletantă" pe scena Becleanului de baştină. Ambii părinţi sunt arhetipurile Herdelenilor din **Ion**.

1889 Familia se mută în comuna Maieru, pe valea Someşului. "În Maieru am trăit cele mai frumoase şi mai fericite zile ale vieţii mele. Până ce, când să împlinesc zece ani, a trebuit să merg la Năsăud, la liceu." În scrierile de sertar, la început în limba maghiară, şi apoi în limba română, multe amintiri din copilărie aduc pe prim-plan oamenii acestor locuri. Deşi localizate în imaginarul Pripas (identificat de cercetători cu Prislopul în care L.R. avea să locuiască

[1] Existenţa mai multor *tabele cronologoce*, care, în ultimii ani, au însoţit diverse editări din opera lui L. R. (vezi "Biblioteca pentru toţi" şi colecţia "Lyceum") ne-a determinat ca, respectând profilul volumului de faţă, să ne concentrăm în această cronologie asupra anilor de ucenicie ai scriitorului şi, îndeosebi, asupra locului ocupat de nuvelistică în bibliografia creaţiei lui. Lapidare, celelalte date au mai mult rostul de a fixa cadrul general în care se integrează nuvelistica, *exclusiv* pe parcursul existenţei marelui romancier.

mai târziu), unele episoade din **Ion** vor păstra cadrul toponimic şi onomastic al Maierului (**Cuibul visurilor**, cum mai este intitulat într-una din povestirile publicate de scriitor).

1891—1895 Urmează cursurile şcolii primare. “Cele dintâi plăceri ale slovei tipărite şi ale ştiinţei de carte tot în Maieru le-am avut, în forma primelor lecturi care m-au pasionat, **Poveştile ardeleneşti** ale lui Ion Pop-Reteganul, vreo cinci volume.”

1895—1897 Urmează două clase la Gimnaziul grăniceresc din Năsăud.

1897—1899 Transferat la Şcoala de băieţi din Bistriţa (“Polgári fiu iscola”), unde urmează încă trei clase.

1898 Îndrăgostit în clasa a IV-a de liceu, scrie “întâia şi ultima poezie”.

1899 *iarna* Fascinat de o tânără actriţă dintr-o trupă ambulantă ungurească (“ingenua trupei, de care m-am îndrăgostit nebuneşte”), scrie un vodevil după modelul celui văzut. Mai târziu, aflat în Budapesta, va cultiva, fără succes, acelaşi gen dramatic.

1900—1903 Urmează Şcoala reală superioară de honvezi din Şopron (Ödenburg, în nord-vestul Ungariei, lângă graniţa cu Austria).

1901 *iun.* La sfârşitul anului I, obţine calificativul “eminent”. Ca şi la Bistriţa, manifestă o înclinaţie deosebită pentru studiul limbilor străine.

— La Braşov, apare povestea **Armeanul neguţător şi fiul său Gherghel**, folclor prelucrat de Vasile Rebreanu (într-o colecţie pentru copii).

1902 După abateri de la regulamentul şcolii, este retrogradat din funcţia de chestor. La sfârşitul anului II, primeşte doar “distincţia simplă“.

1903 În anul III pierde şi “distincţia simplă“, din pricina mediei scăzute la “purtare”.

1903—1906 Urmează Academia militară “Ludoviceum” din Budap-

esta (deşi se simţea atras de medicină, ale cărei cursuri presupuneau cheltuieli inacceptabile). Din nou, în primul an primeşte distincţia de "eminent").

1906 *1 sept.* Sublocotenent, repartizat la regimentul 2 honvezi regali din Gyula, în sud-estul Ungariei. (Aici, pe lângă îndeletniciri cazone, are numeroase preocupări literare: lecturi, conspecte, proiecte dramaturgice.)

1907 Conspectează numeroase opere din literatura universală, specificând, uneori, data lecturilor (25 apr., 2, 3, 7, 8 şi 16 mai, 1, 2 iul.) Între scriitorii excerptaţi, clasici francezi, ruşi, germani, italieni, englezi, unguri. Li se adaugă câteva proiecte de literatură dramatică: **Vetélytársak — Örveny (Rivalii — Vâltoarea); ăValkó föhadnagy — Locotenentul Valkóî; Gigi (Ghighi)**, ultimul cu personaje inspirate din viaţa "intelighenţei" năsăudene.

5 nov. Datare pe o proză inspirată din mediul cazon ("fragment de roman"), reluare a unui conflict literar abordat anterior (Locotenentul Valkó).

14—15 dec. Începe suita de amintiri din copilărie (portrete din Maieru), scrise la început în maghiară, reluate, mai târziu, în româneşte, proze nepublicate.

— Începe un **Journal** de lector, cu maxime, cugetări, conspecte din literatura universală (Shakespeare, O.Wilde, Schiller, Tolstoi, Hugo, Jokai ş.a.), din creaţia românească (Anton Pann), precum şi cu însemnări de cultură generală (în limbile germană, maghiară, franceză şi română — limbi în care citea şi scria curent).

20 dec.—6 febr. 1908. La Budapesta şi Gyula scrie şi transcrie cinci povestiri, în limba maghiară, din ciclul **Szamárlétra (Scara măgarilor)**, satire cu caracter anticazon (volum nepublicat).

1908 *ian.* Sub presiunea unor încurcături băneşti, este forţat să demisioneze din armată; în prealabil, scriind în "arest la domiciliu", se hotărăşte să se dedice literaturii (**Journal**-ul surprinde acest mo-

ment).

18 febr. Revine în Prislop — spre disperarea părinţilor, care îl ştiuseră domn. ("Aici am luat contact cu ţăranul român, aici l-am cunoscut mai bine, aici m-am impregnat de toate suferinţele şi visurile lui — lucruri care aveau să treacă mai târziu în literatura mea...")

— Reia vechi proiecte (piese de teatru), precum **Ghighi**, şi adaugă altele inspirate din viaţa ţărănească: **Traiul**, **Osânda** ş.a. Citeşte multe cărţi româneşti, urmărind îndeosebi îmbogăţirea vocabularului, şlefuirea limbii literare

mart. Începe un caiet de **Schiţe**, între care unele anticipează eroi şi episoade din proza matură. Multe subiecte vor fi dezvoltate, la început, în cadrul nuvelisticii. (Datările ating limita 28 apr. 1909).

— Se angajează ajutor de notar în Măgura Ilvei, apoi în Nimigea.

2 sept. Din Bucureşti primeşte vestea că piesa **Osânda** "va fi pusă în citire" (în cele din urmă va fi respinsă).

15 sept. Scrie povestirea **Codrea ăGlasul inimiiî**. În aceeaşi toamnă, termină şi povestirea **Domnul Ionică**, reluare a unei proze mai vechi, din ciclul **Szamárlétra ăScara măgarilorî**. Cu aceste pagini se va adresa mai multor reviste literare de "peste munţi" (trimiţând scrisori lui G. Ibrăileanu la **Viaţa românească** din Iaşi, lui Mihail Dragomirescu la **Convorbiri critice** din Bucureşti), precum şi din Transilvania (corespondând cu O. Tăslăuanu de la **Luceafărul** din Sibiu).

1909 *1 oct.* La Blaj, în **Revista politică şi literară** apare povestirea **Talerii** (ultima tipărită în Ardeal, înainte ca L.R. să se stabilească în capitala ţării).

15 oct. Termină nuvela **Ofilire**, sub impulsul unor lecturi sadoveniene.

1 nov. Debut în presa românească: la Sibiu, în revista **Luceafărul**,

condusă de O. Goga şi O. Tăslăuanu, apare povestirea **Codrea ăGlasul inimiiî**. În aceeaşi revistă, L.R. va mai publica nuvelele **Ofilire** (15 dec. 1908), **Răfuiala** (28 ian. 1909) şi **Nevasta** (16 iun. 1911).

3 nov. Începe un nou jurnal de lector **(Spicuiri)**, aplecându-se în mod deosebit asupra paginilor de critică şi istorie literară din **Viaţa românească**, aparţinând, mai ales, lui G. Ibrăileanu.

dec. Revine asupra amintirilor din copilărie, scrise la Gyula, de data aceasta sub influenţa lui Creangă.

1909 *24 ian.—21 febr.* Încearcă să traducă romanul **Război şi pace** de Tolstoi (după o versiune germană).

Începutul anului. Funcţionar la primăria din Vărarea.

18 apr. În traducerea lui, revista **Ţara noastră** publică poemul **Moartea şoimului** de M. Gorki.

28 apr. Scrisoare din Prislop către Mihail Dragomirescu, propunându-i, spre publicare, o povestire.

20 mai Scrie nuvela **Mâna** (prima variantă a nuvelei **Ocrotitorul**), sub influenţa lecturilor din Cehov.

toamna Situaţie materială precară. Are convingerea că nu stăpâneşte cum se cuvine limba literară românească (“a trebuit să-mi dau seama că, dacă vreau să realizez ceva, trebuie să nimicesc în prealabil, în sufletul meu şi în mintea mea, tot ce mi-au împrumutat atâţia ani de mediu străin, tocmai la vârsta cea mai accesibilă tuturor influenţelor, şi că aceasta nu se poate împlini cu adevărat decât acolo unde voi respira o atmosferă românească, absolut pură şi ferită de miasmele de până ieri, adică în Ţară şi mai ales în Bucureşti”).

12—14 oct. “Întâiul meu contact cu literaţii români s-a efectuat cu prilejul unui congres al Astrei la Sibiu, unde am fost trimis ca gazetar român. Profitând de această unică ocazie, am şi trecut dincoace, la Bucureşti.”

15 oct. În capitala ţării. ”Am sosit cu 300 de lei în buzunar... Şi aici... aici... aici începe un capitol întunecat al vieţii mele, o epocă grea, de luptă dârză cu mizeria şi pasiunea de scriitor. ă...î Am venit în contact cu toţi corifeii literaturii de atunci. Gârleanu mai ales era marele prozator al epocii. În vremea aceea, am încercat acest gen nou de nuvele, care nu prea era înţeles de gingaşii povestitori din jurul meu. Până atunci, nuvela era un fel de anecdotă, scrisă viu, curgător, cu înflorituri de stil, dar fără nici o preocupare a fondului sau a conflictului psihologic.”

16 oct. Prima datare pe o proză originală, după sosirea în Bucureşti: **Volbura dragostei ăCântecul iubiriiî**.

19 oct. Participă pentru prima oară, la o şedinţă a cenaclului literar condus de Mihail Dragomirescu, din care mai făceau parte I. Minulescu, E. Gârleanu, Cincinat Pavelescu, D. Nanu, Corneliu Moldovanu, N. Davidescu, Al. Stamatiad, M. Săulescu, M. Sorbul ş.a. Duce cu el o nuvelă, pe care însă nu apucă să o citească.

20 oct. Scrisoare de la Mihail Dragomirescu.”Iartă-mă că aseară am uitat de nuvela dumitale. E drept că, chiar de nu aş fi uitat, n-aş fi vrut să te expun la un nesucces, neştiind calităţile ei de mai înainte. Astăzi însă am citit-o şi, te felicit, e foarte interesantă povestea şi cu însemnate calităţi literare. Vrei s-o public în **Convorbiri critice**?”

25 oct. Debut în capitala ţării: în revista **Convorbiri critice**, apare nuvela **Volbura dragostei ăCântecul iubiriiî**. Ea deschide şirul unei însemnate colaborări: **Proştii, Culcuşul, Golanii, Dintele** (1910).

6 şi 11 nov. Scrisori de încurajare de la Mihail Dragomirescu. Se interesează îndeaproape de ce scrie, îl invită acasă şi se oferă să-l ajute să dobândeacă o slujbă la un ziar.

— Angajat la **Ordinea** (redactor-şef Şt. Antim; în **Răscoala**: Antimiu).

1910 *ian.* Secretar de redacţie la **Falanga literară şi artistică**, condusă de Mihail Dragomirescu, funcţie ce o va deţine şi la **Convorbiri critice** ("funcţii mai mult onorifice").

ian. Pe baza convenţiei cu Austro-Ungaria, guvernul budapestan cere autorităţilor româneşti extrădarea gazetarului.

15 febr. Mandat de arestare; L.R. este depus la Văcăreşti.

mai Într-un **Memoriu** adresat autorităţilor româneşti, tânărul scriitor menţionează că adevărata pricină a cererii de extrădare constă în activitatea sa publicistică pe care, anterior, o desfăşurase în slujba "românilor de peste munţi".

4 mai ora 12 noaptea În închisoarea Văcăreşti, termină nuvela **Culcuşul**.

25 mai Publicând în **Convorbiri critice** nuvela **Culcuşul**, Mihail Dragomirescu ţine să o prefaţeze astfel: "Deşi nu admitem cruditățile de termeni pe care autorul e nevoit să le pună în gura eroilor săi, totuşi, publicăm această novelă, şi încă la acest loc de onoare, fiindcă pe lângă o adâncime de concepţie puţin comună, e remarcabilă prin pitorescul lumii zugrăvite, prin spiritul de observaţie, prin energia decepţiei şi mai cu seamă prin originalitatea limbii."

6 iul. După o lungă detenţie la închisoarea Văcăreşti, este întemniţat la Gyula. Aici scrie **Golanii** şi începe să traducă volumul de povestiri **Lelki kalandok** (**Aventuri spirituale**, Budapesta, 1908), al scriitorului maghiar Szini Gyula. Autorul îi era prieten şi — după mărturisiri datând din acele zile (epistola lui L.R. către M. Dragomirescu, la 7 aug. 1910) — împreună ar fi scris mai multe lucrări ("pe când eram la Pesta"). Câteva titluri din volum, îndeosebi din ciclul **Biedermeier kepek (Tablouri Biedermeier)** vor fi publicate, peste ani, la Bucureşti, în paginile **Universului literar** (1913) şi în **Almanahul "Adevărul"** (1914).

11 aug. Proiect sumar al romanului **Zestrea**, datat în închisoarea din Gyula.

16 aug. Eliberat din închisoare, Curtea tribunalului de Apel socoate delictul ispăşit după cele şase luni de temniţă.

— Popas scurt la Prislop.

15 sept.— ian. 1911 Împreună cu Mihail Sorbul, scoate revista **Scena** (10 numere).

1911 *apr.* Numit secretar al Teatrului Naţional din Craiova, devine un colaborator de bază al lui Emil Gârleanu, la acea dată directorul instituţiei. Până în 1912, va avea îndeletniciri diverse: de la întocmirea repertoriului la reclama publicitară; de la traducerea unor piese (**Hoţii** de Schiller şi **Ofiţerul** de Franz Molnar) la pregătirea revistei **Teatrul** (bilunară) etc.

iul. La Craiova soseşte şi Ştefana (Fanny) Rădulescu (viitoarea soţie a scriitorului); ca artistă, va debuta pe scena teatrului din localitate, în piesa **Rapsozii**, de Victor Eftimiu (9 oct. 1911).

sept. La Iaşi, în revista **Viaţa românească**, apare nuvela **Filibaş ăOcrotitorulî**; o versiune anterioară **(Mâna)** fusese terminată, la 20 mai 1911, în Bucureşti.

11 nov. La Orăştie, revista **Cosânzeana** deschide şirul colaborărilor cu L.R. (majoritatea retipăriri deghizate). Pentru început **Proştii** (la un an după tipărirea în **Convorbiri critice**), urmată de noi reeditări, în 1912—1913. Inedite: **Idilă de la ţară** (1912), schiţă neglijată la alcătuirea volumelor, şi **Armeanul, Armeanca şi clubul** (1913), pe care o va prelua în volumul cu titlul... **Idilă de la ţară** (fără să fie totuna cu lucrarea amintită mai sus.)

1912 În **Almanahul Societăţii Scriitorilor Români** pe anul 1912, apare poemul în proză **Mărturisire** (amintit de Fanny Rebreanu, în volumul **Cu soţul meu**, ca discretă cerere în căsătorie); proza este o prelucrare a unui text maghiar, **Strófac (Strofe)**, aparţinând prietenului său Szini Gyula.

15 ian. Presat de acute nevoi materiale, începe să publice în revista craioveană **Ramuri**, condusă de C. Şaban-Făgeţel, încredinţându-i proze minore; pentru început, **Ordonanţa d-**

lui colonel (Din însemnările unui sublocotenent), traducere a unei mai vechi lucrări din ciclul **Szamárlétra (Scara măgarilor): Az ezredes legénye (Ordonanţa colonelului)**. În acelaşi an, vor mai apărea **Mărturisire** (reeditare) şi **Cinema**.

19 ian./2 febr. Se căsătoreşte cu Fanny Rădulescu.

11 mart. Scrisoare către C. Şaban-Făgeţel, elocventă pentru starea tinerilor căsătoriţi: "Neavând la cine apela la Craiova, sunt nevoit să mă dedau la cerşetorie şi cum n-am la altcineva aici afară de tine, sunt nevoit să mă cerşetoresc la tine, cu toate că mi-e nespus de penibil".

20 apr. Cu schiţa **Strănutarea**, revista **Flacăra**, condusă de C. Banu, deschide şirul colaborărilor cu L.R.; în paginile primei serii, vor mai apărea: **Vrăjmaşii**, **Baroneasa** şi **Dumnezeu** (toate în 1912); în a doua serie a revistei, L.R. publică **Omul mic şi oamenii mari** (1921); **La urma urmelor** (1922). Majoritatea titlurilor vor fi incluse în volume.

1 mai. ”Dezangajarea” soţiei de la Teatrul Naţional din Craiova (cf. **Registrul de procese-verbale**, 25 apr. 1912) îl determină să părăsească localitatea, stabilindu-se la Bucureşti. (Artista va fi angajată la Teatrul Naţional, la intervenţia lui I. Al. Brătescu-Voineşti.) În Capitală va avea colaborări sporadice la ziare şi reviste, fiind copleşit de greutăţi materiale. Cei din Prislop îi cer ajutoare cu disperare ("acasă suntem 9 oameni"), deşi învăţătorul Vasile Rebreanu mai lucrează "ca cancelist" la avocatul Tudor Moisil.

vara Debut editorial : la Orăştie, apare volumul de nuvele **Frământări**, la "Librăria naţională", condusă de Sebastian Bornemisa. În sumar, producţii literare tipărite în revistele **Luceafărul** şi **Convorbiri critice: Dintele, Lacrima ăGlasul inimiiî, Culcuşul, Ofilire, Răfuiala, Nevasta, Golanii, Cântec de dragoste ăCântecul iubiriiî, Proştii, Filibaş ăOcrotitorulî.**

nov.—dec. Devine colaborator permanent al revistei **Rampa** (luni

de vârf.)

1913 În timp ce desfăşoară o susţinută activitate de cronicar teatral, lucrează la romanul **Zestrea**, "înaintând dificil în acţiune" (nu s-a păstrat nimic din această pretinsă variantă).

iul. După intrarea României în cel de-al doilea război balcanic (10 iul.), se angajează ca reporter la **Adevărul** (la sfârşitul războiului va fi concediat).

25 aug. Cu schiţa **Taclalele** (retipărirea schiţei **Vrăjmaşii**), revista **Universul literar** deschide şirul colaborărilor cu L. R. Mai mult decât în paginile altor publicaţii, aici vor fi retipărite, de regulă cu titlul schimbat, vechi schiţe şi nuvele, originale şi "prelucrate". Bibliografia scrierilor înregistrează astfel de colaborări în 1913, 1914, 1915. Câteva inedite: **Sentinela** (1913); **Războiul. Însemnările unui sublocotenent**; **O scenă** (ambele în 1914); **Întâiul gropar** (1926); submediocre, vor fi "uitate" în paginile publicaţiei.

7 dec. Proiect: **Răscoala**, dramă în patru acte.

1914 *29 iun.* Între titlurile de până acum, un nume nou: "**Ion**. Roman. L. Rebreanu" (notaţie datată pe verso-ul unei file oarecare; cf. *Arh. L. R., II, ms. 1*). Vor mai trece ani până când **Zestrea** uceniciei literare va apărea cu noul titlu în librării.

31 iul. La Bucureşti apare cotidianul **Ziua sub** conducerea lui I. Slavici. Aici L.R. va publica, folosindu-se de pseudonime, cronici dramatice.

17 sept. Datare pe piesa **Jidanul** (trei acte), cu tematică antinaţionalistă.

21—28 sept. În **Universul literar** apare studiul **Revoluţia lui Horia, Cloşca şi Crişan**.

oct.—nov. Redactor la **Scena**.

1915 Scrie povestirea istorică **Horia, Cloşca şi Crişan**.

26 aug. Termină nuvela **Hora morţii**.

1916 *apr.* La Bucureşti apare volumul **Golanii** (Nuvele şi schiţe), cu o prefaţă semnată de Mihail Dragomirescu, în editura H. Steinberg. Volumul reia majoritatea pieselor incluse în **Frământări** (1912), adăugând trei inedite. Sumarul: **Golanii; Cuceritorul; Ocrotitorul; Proştii** ăinedităî; **Dintele; Cerşetorul** ăinedităî; **Culcuşul; Nevasta; Strănutarea; Pozna** ăinedităî.

9 mai—24 iul. Scrie şi transcrie comedia **Cadrilul**.

— În nr. 13 din "Biblioteca Căminul" (Bucureşti, H. Steinberg) apare volumaşul **Mărturisire** (Nuvele şi schiţe). În sumar: **Mărturisire** ăinedităî; **Răfuiala; Vrăjmaşii; Lacrima ăGlasul inimiiî; Armeanul ăIdilă de la ţarăî; Talerii** ăinedităî; **Cântec de dragoste ăCântecul iubiriiî; Cearta** ăinedităî.

27 aug. România declară război Austro-Ungariei. Fostul ofiţer se oferă voluntar în armata română, dar nu i se aprobă cererea. În aceeaşi zi, reia **Zestrea**.

5 nov. Termină nuvela **Catastrofa**.

6 dec. Armatele germane ocupă Bucureştiul. "Fugarul" se află într-o situaţie dificilă. Închis în casă, continuă să scrie la **Ion**.

1917 *12—13 mai* Fratele său Emil, ofiţer în armata austro-ungară, este acuzat de crimă de dezertare şi spionaj, fiind condamnat la moarte (ecouri în lumea romanului **Pădurea spânzuraţilor**).

14 aug. Termină prima versiune a romanului **Ion**.

27 sept. La Bucureşti, apare cotidianul **Scena**, în care L.R. va publica articole de teatru.

1918 *23 ian*. În Bucureştiul ocupat de trupele germane, ziarul **Lumina**, condus de C. Stere, publică schiţa **Bibi** (manuscrisul este datat 19 aug. 1915 şi poartă dedicaţia "Pentru Puia, când va fi mare"). Tot aici, în lunile febr. şi mart. vor mai apărea: **Norocul; Soacra Sfântului Petru**.

primăvara Arestat şi anchetat de autorităţile de ocupaţie, izbuteşte în cele din urmă să fugă.

mai Ajutat de socialişti, trece în Moldova, locuind o vreme la Iaşi.

1 aug. Plan detaliat al romanului **Şarpele**, pornind de la drama poeţilor Şt. O. Iosif şi D. Anghel, ambii îndrăgostiţi de Natalia Negru.

toamna Proiectează un volum de nuvele, anticipând, prin atmosferă, problematica romanului **Pădurea Spânzuraţilor**.

nov. Revine în Bucureşti.

18 dec. Începe povestirea **Calvarul** (pe care o va termina în mart. 1919).

1919 *20 febr.* Începe o primă redactare a romanului **Pădurea spânzuraţilor**.

5 apr. În magazinul ilustrat lunar **Lectura pentru toţi** apare nuvela **Catastrofa**.

3 mai Cu schiţa **Pozna** L.R. începe şirul colaborărilor în revista **Sburătorul**, condusă de E. Lovinescu. În paginile publicaţiei, vor mai apărea, în acelaşi an: **A murit o femeie; Cântecul lebedei; Divorţul;** un fragment din **Calvarul**, iar în 1920, **Iţic Ştrul, dezertor; Ghinionul**.

— La "Universala-Alcalay" apare volumul **Calvarul**, confesiune literaturizată despre propriile avataruri din timpul primului război mondial (singura ediţie antumă).

vara Călătorie cu soţia în Transilvania, documentându-se îndeaproape în legătură cu sfârşitul tragic al lui Emil. Reîntors la Bucureşti, încearcă să scrie la **Pădurea spânzuraţilor**, fără să izbutească.

nov. Începe să transcrie romanul **Ion**.

29 dec. Premiera comediei **Cadrilul**.

— Un nou volum de nuvele (edite şi inedite) : **Răfuiala**, apărut la "Universala-Alcalay". În sumar: **Bibi. Poveste de copii mici pentru oameni mari** ăinedităî; **Cântecul iubirii; Norocul; Talerii; Cearta; Glasul inimii; Soacra Sfântului Petru; Idilă de la ţară; Ofilire; Barba** (imitaţie); **Ţăranul şi coasa**

(imitaţie); **Răfuiala**. (Cele două imitaţii se publică pentru prima oară în volum.)

1920 *20 nov*. Apare romanul Ion, prima capodoperă din monumentala creaţie rebreniană (în timpul vieţii scriitorului, va fi retipărit în 1921, 1923, 1925, 1927, 1930, 1939, 1941, 1943).

— Academia Română va acorda scriitorului marele premiu Năsturel.

1921 În editura "Viaţa Românească" apare volumul **Catastrofa** (Trei nuvele). În sumar: **Iţic Ştrul, dezertor** äineditãî; **Hora morţii; Catastrofa** äineditãî.

— Publică cronici dramatice în **Viaţa românească**.

— În nr. 1— 3 din "Biblioteca universală" a editurii Alcalay şi Calafeteanu, apare **Norocul** (Schiţe şi nuvele). În sumar: **Norocul; Strănutarea; Iţic Ştrul, dezertor; Cuceritorul; Bibi. Poveste de copii mici pentru oameni mari; Cerşetorul; Soacra Sfântului Petru.**

— În colecţia "Scriitorii români contemporani. Pagini alese", tipărită de "Casa Şcoalelor", apare volumul **Nuvele şi schiţe**. În sumar: **Proştii; Dintele; Ocrotitorul; Nevasta; Catastrofa**; volumul se deschide cu prezentarea unor date biografice.

— Începe prima versiune integrală a romanului **Pădurea spânzuraţilor** (pe care o va termina la 27 iun. 1922).

1922 *5 iul—17 nov.* Transcrierea romanului.

iarna Apare **Pădurea spânzuraţilor**. Cartea va primi "Marele premiu al romanului". (Va fi reeditat în 1922, 1925, 1926, 1928, 1929, 1932, 1940.)

— În editura lui H. Steinberg din Bucureşti apare a II-a ediţie din **Golanii** (Nuvele şi schiţe), cu ilustraţii de Fr. Şirato. (Acelaşi sumar din 1916.)

1923 *12 apr.* Premiera comediei **Plicul**.

— Ales vicepreşedinte la Societatea Scriitorilor Români.

2 iul. Începe prima versiune a romanului **Adam şi Eva**.

— În revista **Lamura** apare nuvela **Cumpăna dreptăţii**.

1924 *15 nov.* Împreună cu Al. Dominic, publică săptămânalul **Mişcarea literară** (până în oct. 1925).

— O nouă reeditare : **Trei nuvele**, la editura "Cultura Naţională". În sumar: **Catastrofa; Iţic Ştrul, dezertor; Hora morţii**.

1925 *14 ian.* Sfârşeşte prima versiune a romanului **Adam şi Eva**.

mart. Termină şi versiunea pentru tipar.

mai Apare romanul **Adam şi Eva**.

— Editura "Cartea Românească" din Bucureşti tipăreşte a III-a ediţie din **Golanii**. Sumar revăzut: **Proştii; Dintele; Bibi** ăinedităî; **Norocul** ăinedităî; **Cuceritorul; Nevasta; Cântecul iubirii; Strănutarea; Vrăjmaşii** ăinedităî; **Soacra Sfântului Petru** ăprelucrare inedităî; **Idilă de la ţară** ăinedităî; **Ocrotitorul; Culcuşul; Cerşetorul; Pozna; Golanii.**

— Este ales preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

1926 *17mart.* Premiera piesei **Apostolii**.

sfârşitul anului Plecând de la proiectul unei nuvele (**Nebunul**), plănuieşte volumul **Ciuleandra**.

1927 *2—10 mart.* Scrie prima versiune a romanului pomenit mai sus.

9 iul.—8 aug. A doua versiune manuscrisă.

— Apare **Ciuleandra** (reeditări în 1927, 1928, 1934, 1941, 1942).

— Un nou volum, cvasi-inedit: **Cuibul visurilor** (Nuvele şi schiţe), editat de "Casa Şcoalelor". În sumar: **Cuibul visurilor; Omul mic şi oamenii mari; Cumpăna dreptăţii; La urma urmelor; Cântecul lebedei; Ghinionul; Dumnezeu; Fiara; A murit o femeie** ătoate inedite, "parabola" **Dumnezeu** fiind după Lev Tolstoiî; **Răfuiala; Ţăranul şi coasa** ăimitaţieî.

— În colecţia “Manuscriptum” apare volumul **Cântecul lebedei**, cuprinzând facsimilul manuscriselor **Cântecul lebedei** şi **Cuibul visurilor**; volumul se deschide cu o scurtă biografie a lui L. R. şi cu un portret al său desenat de pictorul Jean Al. Steriadi.

1928 *aug.* Începe romanul **Crăişorul**.

dec. Este numit director al Teatrului Naţional din Bucureşti, funcţie ce o va deţine vreme de un an.

— În nr. 1150—1150 bis din colecţia “Biblioteca pentru toţi”, apare volumul **Cântecul iubirii** (Nuvele şi schiţe), la editura “Universala-Alcalay”. În sumar **Cântecul iubirii; Bibi; Vrăjmaşii; Pozna; Catastrofa.**

— Editura “Cartea Românească“ din Bucureşti publică a IV-a ediţie din **Golanii**. (Acelaşi sumar din 1925.)

1929 La însărcinarea primului ministru, lucrează la proiectele de organizare a Direcţiei Educaţiei Poporului, al cărei conducător va deveni la începutul anului următor.

— Apare romanul **Crăişorul** (va fi reeditat în 1930, 1940, 1942, 1944).

— Scriitorului i se conferă Premiul Naţional pentru proză.

1930 *19 nov.* În urma unor cumplite dezamăgiri înregistrate în conducerea treburilor publice, L.R. demisionează din conducerea Direcţiei Educaţiei Poporului.

— Cumpără o casă şi o viişoară la Valea Mare (lângă Piteşti), unde vor fi scrise majoritatea cărţilor sale de acum încolo.

1931 Scrie şi editează (*25 iulie*) volumul **Metropole**, cu însemnări de călătorie (Berlin, Roma, Paris).

12 aug.—28 sept. Variantă abandonată din **Răscoala**.

1932 *20 febr.* Tipăreşte, la Bucureşti, **România literară** (apare până la 6 ian. 1934).

— O nouă reeditare: **Iţic Ştrul, dezertor** (Trei nuvele cu 30

gravuri în lemn de Paul Konrad Honich), la “Cartea Românească“. În sumar: **Iţic Ştrul, dezertor; Catastrofa; Fapt divers** ăHora morţiiî.

8 mai—11 dec. Scrie versiunea definitivă a romanului **Răscoala**.

sfârşit dec. Apare romanul.

1933 *25 dec.* În **Cuvântul**, o nuvelă inedită: **Umbre**.

1934 *22 ian.*—30 apr. Scrie versiunea pentru tipar a romanului **Jar**, ce se va tipări până la finele anului (reeditări în 1939, 1941, 1942, 1944).

1935 În volumul **Nuvele inedite**, culegere din creaţia prozatorilor contemporani, L.R. publică, la Editura “Adevărul”, povestirea **Dincolo**, reluată peste ani în **Amalgam** (1943).

1936 Apare volumul **Calea sufletului** (Trei povestiri), fragmente din romanul **Adam şi Eva**.

— În nr. 14 din colecţia “Cartea Satului” apare culegerea de nuvele **Oameni de pe Someş**, la Editura Fundaţiilor Regale. În sumar: **Dumnezeu; Cerşetorul; Proştii; Răfuiala; Nevasta; Pozna; Dintele; Hora morţii; Cuibul visurilor.**

1937 *1 mart.—11 iul.* Versiunea abandonată a romanului **Gorila**.

18 iul. Reia cartea de la început.

1938 *iun.* Apare romanul **Gorila**.

1939 *26 mai* După multe tergiversări, este ales membru al Academiei Române, la propunerea lui Mihail Sadoveanu.

1940 *mart.* Apare romanul **Amândoi**.

1941 *începutul anului.* Este numit din nou director al Teatrului Naţional.

— Acceptă numirea de director al cotidianului **Viaţa** (fără o participare esenţială).

1942 *ian.* Conferinţe despre cultura românească la Berlin, München, Stuttgart, Leipzig, Dresda, Görlitz, Breslau, Viena.

mart. La Zagreb şi Weimar, călătorii prilejuite de constituirea societăţii culturale pan-europene. Aici va susţine că “nu vrem nici un fel de politică, ci numai literatură“.

1943 Apare volumul **Amalgam** (articole, studii, conferinţe, cronici dramatice şi o nuvelă: **Dincolo**).

1944 *4 apr.* Grav bolnav, se retrage la Valea Mare, fără să mai revadă vreodată Bucureştii (un control radiologic semnalase, încă din ian., “opacitate suspectă la plămânul drept”).

7 iul. Din **Jurnalul** său: ”Perspective puţine de salvare, dată fiind vârsta mea, chistul din plămânul drept, emfizemul vechi şi bronşita cronică“.

— În nr. 9 din colecţia “Cartea refugiatului ardelean”, apare o culegere de **Nuvele** (cu chipuri desenate de Aurel Jiquidi), sub auspiciile Căminului cultural Avram Iancu al refugiaţilor ardeleni. În sumar : **Pozna; Nevasta; Răfuiala; Proştii.**

1 sept. Încetează din viaţă la Valea Mare, în vârstă de 59 de ani. Peste câteva luni va fi deshumat şi reînhumat la Cimitirul Belu din Bucureşti.